

egy kis erőseget építék, az Vdvarnal mas interpretatioia uagyon bizoni szüuem szerent ban-
kodom raita, aniuat inkább hogy minden keduem el uész minden serenszegré, es az io İn tugia
élny sem kiuanonk ilyen forman, de leg alab az en io okaimat kikel az épültre inditattam
senki bizoni meltan nem impugnalhatia, melyeket im K̄K includaltam es e mellett Vitnyedi
Istuan Vram altalis, minden féle dolgaimrul izentem, kerem agyon hitelt szaunanak es engem
mindenkor maga attiafiui szeretetiben tarchon. Dat: Legrad 1 Augusti Exm̄ae Dñis Vrae

Stör frater deditissimus
uerus
C Nic Z

Portia Herceg Vramhos ualo ualoszto-
matis includaltam az mint K̄gd paran-
cholta.

OL Nádasdy cs. Nádasdladányi lt. Le-
velezés A. V. 688.

ifj. Horánszky Nándor

MIKSZÁTH KÁLMÁNNÉ ISMERETLEN LEVELEI

Horánszky Lajos (1871–1944), mint író, publicista, a Kisfaludy- és Petőfi Társaság tagja, élete folyamán számos íróval és közéleti személyiséggel került kapcsolatba. Ezek a kapcsolatok olykor baráti jelleget öltöttek. Így volt ez Mikszáth Kálmán esetében. Ez a barátság tovább folytatódott az író halála után is a Mikszáth családdal. E barátság termékei Mikszáth özvegyének azok a levelei, amelyek most betűhív formában kerülnek közlésre. E levelek helyesírási és stílusi hibáit az alábbi idézet megmagyarázza:

„Maga tudja legjobban, hogy én a magyar nyelvtant sem tudom, fiatal éveimben jó nagyanyám megtölte fejemet a német literatúrával, nevelőnőimmal németül beszéltem, a cselédekkel tótul, az öreg urak és nénikék, akik hozzánk jártak, és akiknek a társaságát nagyon szerettem, latinnal keverték a német–magyar szót, nagyon természetes hát, hogy tiszta magyarsággal ma sem tudom magamat jól kifejezni.” (Mikszáth Kálmánné: *Visszaemlékezései*. Bp. 1957. 29.)

Az itt közölt második levél Mikszáth Kálmánné utolsó levelei közé tartozik. A levél megírása után hat nappal már halott. († 1926. május 24. Horpács.)

A levelek jelenleg is a Horánszky család birtokában vannak.

1.

özv. Mikszáth Kálmánné Horánszky Lajosnak

1916 Dec 3 Horpács Nógrád

Kedves Barátom!

Kétségkívül igen fog csodálkozni, hogy levélrel és ha elolvassa még jobban fog csodálkozni, hogy micsoda kéressel alkalmatlankodom Önnek.

Az én megboldogult jó Urammal élete utolsó éveiben gyakran beszélünk arról, hogy jó lenne ha én megírnám fiatal éveink és különösen házasságunk történetét. Én nem bíztam magamban, de Uram biztatott hogy majd ő átformáza és rendbe szedi emlék irataimat.¹ Így írtam egy pár fejezetet, de ezt a szomorú végzet megakasztotta.

Most azután itt ebben a horpácsi magányomban újra elővettem az irataimat. Kezdtém a gyermekkori emlékeimmel egy falusi² puritán család kebelében, serdült koromban belekerültem egy kis város³ léha társadalmába és itt úgy mint a falusi életben, igyekszem a kort és az akkori viszonyokat megvilágítani. Itt ismerkedtem meg Mikszáth Kálmánnal a kivel aztán egy két év múlva a szülők ellenzése daczára megesküszöm egy pesti templomban. Azok a szép álmok a melyeket a férjem remélt nem teljesedtek. Keserves két évi szenvedés hihetetlen küz-

¹ „emlék”: utólagos betoldás.

² Mohora.

³ Balassagyarmat.

delmek után még is el-kellett válnunk törvényessen. Ezután hét évig éltem falun családommal a legszigorúbb visszavonultságban, nem tudtam a világról semmit azon hét év alatt. Kálmán kiküzdte magát, el jött értem és újra összeesküdtünk. (Miatán Anyámtól egész formáságok szerint kezemet megkérte). Ebből a korból van több levelem, de 34. levelét beillesztettem elbeszélésem keretébe. Ezek igen szépek, és érdekesek irodalmi becsük is azt hiszem nagy van. Később szó van elbeszélésemben tüneményes pályafutásáról és tragikus haláláról. — A kiknek felolvastam a körülbelül kétkötetre terjedő műből részleteket igen dicsérték és azt különösen dicsérték illetve kiemelték, hogy nagy közvetlenséggel van megírva.

Most már az emlékirataimál körülbelől készen volnék, de mit kezdjek veőlök? Talán szokatlan is, hogy ilyen dolog a szereplő életében jelenjen meg a nyilvánosság előtt, de én megvallom több okból szeretném ha életemben jelenne meg szeretném látni, és a honoráriumot is szeretném mert ezen síremléket akarok állíttatni az Istenben boldogultnak, és az Akadémia-ba a Mikszáth szobát⁴ rendbehozni, igen fáj hogy kedves emlékeim a földön szertesztét hevernek.

Most már itt vagyok a miért ezzel a kéréssel Magához fordulok, Maga megmaradt családom barátjának, azon felül jó szívével és nagy tudásával legiletekesebb hogy nekem ebben tanácsot adjon. Valamely hetilapban vagy napilapban (hetenként háromszori közléssel) adjam-é? vagy csupán könyvben jelentessem é meg?⁵ vagy hogy egyáltalán ezzel az intim levelek közlésével, nem sérteném é a kegyeletet? Viszont attól is rettegek, hogy halálom után nem é akadnak újságírók a kik könyvemün vagy felületessen nézve balul illetve tévessen ír-nák meg ifjúságom történetét. (ettől nagyon félek)

Ha merném becses idejét és türelmét igénybe venni, arra kérném egy két részecskét nézne át az irataimból, talán határozottabb véleményt mondhatna, de ez már nagyon nagy dolog lenne már a levelem is agaszt hogy azt hosszúra húztam.

Maradok igaz tisztelettel az örökre hálás

Mikszáth özvegye

2.

özv. Mikszáth Kálmánné Horánszky Lajosnak

1926 május 18-án Horpács

Kedves Horánszky!

Végtelen örömet okozott a reám való megemlékezése. Kétszeres örömet okozott! a megemlékezés: és a mű maga⁶, e fajta dolgokat szeretek már csak olvasni, pedig olvasni, még nagyon szeretek, igen nagy élvezettel olvastam sok ilyen remek mű kellene ez tartaná fel a nemzet igaz történetét. Nagyon nagyon köszönöm.

De van még magához egy igen nagy kérésem, a lapokból, és fiamtól⁷ is hallottam, hogy egy mozgalom indult meg Istenben boldogult Uram emlékét megörökíteni, tudom ebben a mozgalomban nagy orosz-lány része van.

Kérem alásan hasson oda, hogy ne emléktábla legyen, fel vetődött mint hallom szobor is, de erre igen sok pénz kellene, és valami kis szobor megint nem felelne meg. Talán várni kell még több pénz fog össze gyűlni.

Nagyon boldog lennék, ha egyszer szerencsénk lenne, és eljönne ezt a kis tuskulomot megnézni, mit szegény jó Uram, az ő kis aczél tozával össze kapart.

Isten áldja meg igaz tisztelő hálás híve

özv Mikszáth Kálmánné

⁴ Ma már nem létezik.

⁵ A mű 1922-ben jelent meg először: Mikszáth Kálmánné: Visszaemlékezései, Bp. 1922.; a második kiadás 1957-ben. (Függelékében: Mikszáth Kálmán levelei Mauks Ilonához.)

⁶ Valószínű, hogy Horánszky Lajos: Gróf Batthyány Lajos tragédiája c., a Kisfaludy Társaságban mondott beszédének külön-nyomatáról van szó. A levélben említett szobor vagy emlékmű felállításáról ebből az időből nem tudok.

⁷ ifj. Mikszáth Kálmán.